

स्वनिगःया तराईनाप स्वापुया छगु पक्षया बारे चिन्तन

-नेवाःतये मौलिक नयेत्वनेया थलबल-

डा. पूर्ण रत्न शाक्य

थ्व च्वसूया च्वयाया लक्ष थौकन्हे नेवाःतये थाये स्वनिगः व तराईया स्वापुया बारे छुं खँ सिङ्केया नीतिं खः । नेपाःले दुने राजनीतिक ह्युउपा वया च्वंगु खासयाना संघीय राज्य प्रणालि वयेत्यंगु हिसाबं नेपाःया दुने आन्तरिक रूपं छगु इलाका व मेगु इलाकाया गज्योगु स्वापु दु धइगु सिङ्केगु तसकं हे आवश्यक खने दुगु जिं महसुस याना । थ्व स्वापुलिं हे झीगु देयात छपंयाना तइ । थज्योगु स्वापुयात झीसं मनं दुनेनिसें थुङ्का तयेमाः । थ्व थौकन्हेया ईया माँग नं खः ।

श्रोत :- जिं थ्व च्वसू यले मंगलबजारे ख्वपं वया लपतेया बनेज्या याना वयाच्वंम्ह लपते बंजा छम्हसिके 2008 साल अप्रिल महिनाया 25 तारीख खुन्हुं चिकचाहाकोगु अन्तवार्ता कयागु खँ व थःगु ब्यक्तिगत अनुभवया आधारे च्वयागु जुल ।

नेवाःतये नयेत्वने सँस्कृति

स्वनिगःया वासिन्दा नेवाःतयेगु सभ्यता तसकं पुलौ ।नेवाःतये सभ्यताये धर्मया स्थान तसकं च्वयेला ।नेवाःतयेगु न्हिन्हिया जीवनहे छुं नं छुं रूपं चायेकनं मचायेकनं धर्मलिसे स्वापुदया हे च्वनि । नेवाःतये धर्मे भ्वयेनापनं उतिकं स्वापु दया च्वनि । थ्व नेवाःत सकसिनं सिउगु खँ जुल ।गैर नेवाःतयेसं नं सिउगु खँ खः । नेवाःतये जीवन थथे नये-त्वने लिसे तसकं क्वातुगु स्वापु दुगु जुल । आधुनिक नेपाःदेया दुने साक्क-भिंक नया त्वना च्वंपिं, यक्को यक्को घासाया नसा नया च्वंपिनं नेवाःतहे जुल ।नेवाःतयेगु नये-त्वनेया सँस्कृति च्वयेला ।नेवाःतयेसँ नयेगुलिइ ई व ध्येवा खर्च यक्को याइपिं जुगुलिं, थःगु नसाः जक मखुसे नेवाःतयेसं जलखल दे सँदे, चाइनाया नसाः मोःमोः जुल, थुक्पा जुल, अथेहे भारतया हलवाइ मरि जेरी स्वायेरी ईत्यादि नं दयेकेगु तरिका लानाकया थःपिसं हे दयेका नेवाःतयेसं नया वया च्वंगु जुल । गैरनेवाः नेपाःमिपिन्त नं नका वयाच्वंगु जुल ।

नेवाःतये नयेत्वने यायेगु थलबल :-नेवाःतयेगु नयेत्वनेया सँस्कृति च्वयेलागु जुगुलिं नेवाःतयेसँ नयेत्वनेयायेगु किसिम किसिमया थलबल न्हापांसिँहे छेला वयाच्वंगु खने दु ।नेवाःतये यक्को यक्को दं तक

तुङ्गु सीजः, लिङ्गु, कें थें जागु धातुया थलबलनं दुसा, भ्यगः, भाजं, सलिचार्थें जागु कुतुंवनकि तःज्याङ्गु चाँ दयेका उना तयारयानातःगु थलबलनं दु। अथेहे छेलेसाथहे वांछेये जिउगु लपतेया थलबलत नं दु। थथे स्वया यंकेबले थलबल दयेकिगु कच्चा पदार्थया प्रकृति अनुसार स्वंगु किसिमया थलबल नेवाःतयेसँ न्हापांनिसँ छेला वया च्वंगु खनेदु। धातुया थलबल गथेकि कटोरा, भु, बार्चा, आँख्वारा, फ्वसि, तेप ईत्यादि स्वनिगःले तम्बःतः, कसाःतयेसँ दयेका वया च्वंगु जुल। अले चाया थलबल, भ्यगः, सली, भाजं ईत्यादि ठेमीया कुमातयेसँ न्हापांनिसँ दयेकावया च्वंगु जुल। धातुया थलबल, चाया थलबल थुपिं निता स्वनिगःया दुनेहे तयार जुयाच्वंगु जुल। मेगु लपते छता चाहिं स्वनिगःले सिमा मदुगुलिं याना स्वनिगःया पिने तराईनं वङ्गु जुया च्वन।

स्वनिगले लपतेया माँग :- स्वनिगया पुलाँपिं वासिन्दा नेवाःतये जीवन धर्मलिसे क्वथ्यागु स्वापु दु धकाःला च्वये हे च्वये धुन। अथेहे नेवाःतये नयेत्वनेया संस्कृति नं च्वयेला धङ्गु खँ नं च्वयेधुन। उकें नेवाःतये जीवन शैली बुसांनिसँ सिङ्गबलेतकया दुने जीवनया संस्कार धर्म व नयेत्वने लिसे क्वातुगु स्वापु दुगु खनेदु। नेवाःतये सिङ्गां

बुसां भवये नयेमा । थःथितिपिन्त भवये नकेमा । सुखःजुसां भवये नकेमा
 नयेमा । दुखःजुसां भवये नयेमा नकेमा । उकेँ नयेत्वनेया यायेया नीतिं
 थलबलया ज्या यक्को हे कायेमाः । नेवाःतये यक्को तक तिकेजुइगु
 धातुया थलबलतनं दयेकेगु पुलांगु चलन दुसां नेवाःतयेसं थौंकेहेयाया
 न्हुगु चलन थें हे लन्च बक्सया सामान गथेकि FOAM POLYSTYRENE
 या थलबलथें हे छेला वांछेये ज्युगु लपतेयात ज्या कया नेवाःतये
 पुर्वज तयेसँ विकास याना छेलावयाच्चंगु जुल । नेवाःतयेसं थुकियात
 भवये लपते धकाः धाइगु खः । थ्व भवये लपते नेवाःतयेत मदयेकं
 मगाः । धातुनं बनेजुइगु थलबलदःसां नं यक्को यक्को मनूतयेत
 भवये नकेगु नेवाःतयेगु थःगु मौलिक चलन दुगुलिंयाना धातुनं बनेजुगु
 थलबल भु, देयेमां भ्यावये मजु । उकेँ नेवाःतये पुर्वज तयेसँ धुंसिमाया
 लपतेयात छेला भवयेलपते सुया ज्या कायेगु चलन यात विकास
 याना वल । थ्व भवये लपते व्हइगु धुंसिमा स्वनिगले मदुगुलिंयाना
 तराइ नं झिकेयाना छेला वःगु खनेदु ।

स्वनिगले लपते यक्को खपतजुया च्वंगुया कारणत :- स्वनिगले
 नेवाःतयेसँ जक लपतेयात छेलिगु मखु । गैर नेवाःतयेसं उतिक हे
 लपते छेलेगु या । स्वनिगःया वासिन्दात गैरनेवाःत नेवाःतये थें भवये

नये म्वासां पुजा-पाजा यक्कोहे यायेमा। गैर नेवाःत व नेवाःतये
 धार्मिक संस्कृति मंकागु जुगु पाखेंयाना स्वनिगले स्वनिगलं पिनेयापिं
 मनूत बरेजुजुं वया च्वंगु दु। पिनेयापिं मनूत बरे जुया च्वंगु कारण
 थ्व मंकागु धार्मिक संस्कृतिया कारणं जकला पक्का हे मखु। आर्थिक
 राजनीतिक व मेमेगु कारणत नं खनेदु। थौकन्हे माओवादि व
 राज्यनापया गृहयुद्ध जुगुलिंयानानं पिनेयापिं मनूत स्वनिगले दुहांवयेगु
 ज्या तिब्रगतिं बरेजुजुं वया च्वंगु खनेदु। थुकेंयाना स्थानिय बासिन्दा
 नेवाःतहे अल्पमत जुवनेधुंकल धइगु अनौपचारिक खबर फैलेजुया
 च्वंगु दु। पिने यापिं मनूतये नेवाःतये थें भवये नयेम्वासां पुजा-पाजा
 यायेमागुलिंयाना पुजायातनं लपतें दयेका तःगु थलबलत मदयेकं
 मगाः। गथेकि बोटा, टपरि, दुना धइगु लपतेया थलबलत हिन्दु
 धर्मया संस्कारं पुजा, श्राद्ध ईत्यादि यायेत मदयेकं मगाः। थथे पुजाया
 थलबलत छेलेपिं मनूत बरेजुगु कारणंयानानं लपतेया मांग बरेजुजुं
 वया च्वंगु खने दु।

भौतिक पुर्वाधारया कमि :- स्वनिग आधुनिक नेपादेया राजधानी
 जुगुलिंयाना थन पिनेयापिं मनूत अप्वः-म्ह मुनिगुला स्वाभाविकहे
 जुल। उकेनं थौकन्हे नेपाःया राजनीतिइ उथलपुथल वःगु कारणंयाना

राजधानीया भौतिक पुर्वाधारया शक्तिं भ्यावेहे मजुइक मनूत बरेजुल । थुकिंयाना राज्यं राजधानीया बासिन्दातयेत मदयेकं मगाःगु त्वनेगु लः, बिजुलि, पेट्रोल इत्यादि आपुर्तिहे यायेमफया च्वंगु दु । श्व कारणंयाना थलबल सिलेत लःहे मदया, मनूतयेसं सिलेम्वाःक छेला वांछेयाँ गाःगु लपतेया थलबल अप्वः छेलेगु चलन जुया वया च्वंगु दु । गथेकि मोःमोःनयेतनं गंगु लपतेया दुनाचा ब्याबसायिक रूपं बजारे छेलेगु चलन बसेजुजु वयाच्वंगु खनेदु ।

बजार भाः थिके जुगु :-

थौकन्हे ग्लोब्लाइजेशनया जमाना जुगुलिंयाना संसार भरेया बजार भाः थहां-क्वहां जुया उकेया लिच नेपालेनं लावइगु जुया वल । थौ कन्हे सिजःया भाः, नया भाः ईत्यादि बरेजुगु दु । थुकिंयाना बजारे कच्चा धातु साथसाथे धातुं बनेजुगु थलबलया भाः नं बरेजुगु खनेदु । धातुं बनेजुगु थलबल छेलेबले यायेबले भ्वजेभिजे तनिगु भये नं दु । ऊखेथुखे लाइगु संभावना नं दु । थुकिंयाना मनूतयेसं धातुया थलबलया थासे बोटा, भ्वयेलपतेयात छेलिगु चलनयाना हःगुनं खनेदु ।

लपते वइगु थाये :-

थौं कन्हे थथे नेवाःतयेसं छेलिगु भ्वये लपते जुल, नेवाःत व गैर
 नेवाःतयेसं छेलिगु पुजाया थलबलत तराइनं स्वनिगले झिकेयाना
 व्यबसाय याइपिं मनूत नं बरेजुजुं वया च्वंगु दु। जिं अर्न्तवार्ता
 कयाम्ह ख्वपदेया लपते बंजानं धया दिइगु अनुसारं स्वनिगःले लपते
 ट्रकं टीपका टीप तराइया नवलपरासी जिल्लां वइगु जुया च्वन।छगु
 टीपया मू न्येदो-नेन्यादो दाँ तु। थथे वइगु छगु टीपया लपते
 मीत स्वन्हुंनिसें झिन्हुलगे जु धयागु लपते बंजाया धापु दु। लपते
 दुने प्याः लपते, गंगु लपते धकाः निगु किसिमया दु।प्याः लपते
 थु न्याना बोटा दयेकिपिं उपभोक्तात नं उतिकं दुगु खने दु।बोटा
 सुइगु ई मदुपिं ऊपभोक्ता तयेसं तयारगु प्याः लपतेया बोटाहे न्याना
 यंकिगु जुया च्वन। थथे प्यागु गंगु निगु किसिमया लपतेनं स्वनिगःले
 खपत जु। लपते बंजाया धापू कथं प्या लपते सचेयाना तयेत
 फेये चलेजुगु कोठा मा।गंगु लपते यात जा न्हयाथाये तःसाँ नं
 ल्यामदु। लपते बंजानं थ्व नं धया दिलकि प्यागु लपते क्वागु
 नसाःतयेत मज्यु गंगु लपते जूसा न्हयाक्को क्वाःगु नसाः तःसां
 ज्वइमखु।लपते काचाक्क व्हगनिं मखु। थ्व लपतेया ब्यापारे लपते
 मुंका स्वनिगले निर्यात याना छेयाहइपिं अथवा थोक ब्यापार यानाच्वंपिं
 सन्यासी नाँ या जातयापिं मनूतयेसं ल्हातया च्वंगु धइगु खँ नेना।थ्व

भवये लपतया ब्यापारे, लपते मुंकेगु निसैंकया, लपते गंकेगु, लपते
 सुयेगु, भवये लपतेयात सिथे पखाः थहांवयेक मेशीनं प्रेस याना
 हयेगु इत्यादि फुक्क ज्या तराइवासी तयेसैंहे याना हइगु धइगु खँ
 नेना ।स्वनिगःले च्वैंपिं मनूतयेगु छुं हे ल्हा मदु धइगु खँ नं नेना ।खालि
 स्वनिगःले लपते बंजानं तराइवासी लपते थोक ब्यापारीयाके थुलि
 थुलि लपते माल धकाः फोनं सूचंबिया लपते झिकेयाना कया
 स्वनिगः वासि नेवाः-नेपामि व गैर-नेवाः नेपाःमि उपभोक्ता तयेगु
 ल्हाते मीगु जक ज्या जुल । थुकें सिइदुकि स्वनिगःया वासीन्दा
 नेवाःत, गैर-नेवाःत अले हालसाले स्वनिगःलं पिने थी-थी कारणंयाना
 बिस्थापित जुया वःपिं नेपाःमि तयेगु न्हिं-न्हिया जीवनहनावनेत
 तराइ मदयेकं मगाःगु जुइ धुंकुगु खं बांलाकहे सिइदुगु जुल ।अथेहे
 तराइवासिन्दातयेतनं स्वनिगः छगु तःधंगु बजार जुइधुंकल ।तराई क्षेत्र
 छगु स्थानिय प्रशाशन व स्वनिगः छगु राजधानीया रूपे केन्द्रीय
 प्रशाशनया स्वापुलिइ सिमित मजुइ धुंकल ।स्वनिगः छगु आधुनिक
 नेपाःया आर्थिक श्रोतया मुहान जुइ धुंकल ।जीवन हना वनेत आर्थिक
 श्रोत मदयेकं मगाः । स्वनिगः तराई बासीन्दातयेत मदयेकं मगाःगु
 छगु तःधंगु बजार जुया च्वंगु खं थथे प्रमाणित जुइ धुंकुगु दु ।
 थथे लपते थें हे नेवाःतयेगु नयेत्वनेया सँस्कृतिलिसे गहनगु स्वापु

दुगु नसा ला नयेत मेये नं तराइनं हे न्हापानिसें झिकेयाना नया
वयाच्चंगु जुल । उकें स्वनिगः व तराइया स्वापु तसकं क्वातुगु खनेदु ।
श्व तराइया लपते व स्वनिगःया स्वापु इन इनहे क्वातुया वया
च्चंगु खनेदु ।स्वनिगःले लपतेया माँग जकहेनँ दें दसँ बरे जुजुं वया
च्चंगु खने दु ।

निष्कर्ष :-थज्योगु तराई व स्वनिगःया दुने खनेदुगु स्वापुयात
ध्यानबिया नेपाःमि तयेसँ थौकन्हेया ह्युपावःगु राजनीतिया परिप्रेक्षे
पिनेपिनै जक मस्वसे दुनेनिसें स्वया थुइका नेपाःदेया तराइ इलाका
व पहाडिइलाका ला व लुसि थें प्यपुना च्वंगु दु धइगु थुइके
माःगु दु । पहाडिवासी तयेसँ तराइवासीतयेत कत धकाः अथेहे
तराइवासीतयेसँ पहाडिवासीतयेत कत धकाः हलुका ढंगं स्वयेगु उचित
जुइ मखु । च्वये च्वयार्थें लपतेया ब्यापारहे अलग्ग अलग्ग च्वंपिं
नेपाःमितयेत वइत व माः वइत व माः धकाः छपं याना तःगु
खने दु । मनूतयेगु जीवने आर्थिक क्रियाकलापं थायेकयाच्चंगु अंश
तसकं तःधंजु । आर्थिक क्रियाकलापयात उचित मू बिइमा । श्व मू
यात नेपाःमि तयेसं थुइका फुक्क नेपाःमित छपं जुयावनेगु हे थौकन्हेया
ई या माँग खः ।

